

РОЗВИТОК САМООСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Ірина Мося',

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник лабораторії науково-методичного супроводу підготовки фахівців у коледжах і технікумах Інституту професійної освіти НАПН України, <https://orcid.org/0000-0001-7641-3352>

***Анотація.** У статті засобами експертної оцінки визначено фактори та педагогічні умови розвитку самоосвітньої компетентності здобувачів вищої освіти (цілеспрямований розвиток у студентів потреби в самоосвіті та самовдосконаленні; системно-послідовне формування у здобувачів вищої освіти «умінь навчатися»; створення сприятливого інформаційно-освітнього середовища для самоосвітньої діяльності студентів; технологічність організації самоосвіти і самовиховання здобувачів вищої освіти, визначено мету досліджуваного процесу.*

***Ключові слова:** самоосвітня компетентність, педагогічні умови, фактори, студент, здобувач вищої освіти.*

DEVELOPMENT OF SELF-EDUCATIONAL COMPETENCE OF HIGHER EDUCATION STUDENTS

Iryna Mosia',

Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Researcher of the Laboratories of Scientific and Methodical Support Training of Specialists in Colleges and Technical Schools, Institute of Vocational Education of the NAES of Ukraine

***Abstract.** The theses define the factors and pedagogical conditions for the development of self-educational competence of students of higher education by means of expert evaluation (targeted development of students' need for self-education and self-improvement; systematic and consistent formation of "learning ability" in students of higher education; creation of a favorable information and educational environment for self-educational activities of students ; the technology of organizing self-education and self-education of higher education seekers, the purpose of the researched process is determined.*

***Keywords:** self-educational competence, pedagogical conditions, factors, student, higher education student.*

Тенденції соціально-економічного розвитку, відстежені впродовж останніх десятиліть, свідчать про те, що перед людством постійно постають нові вимоги, а саме: потрібні фахівці з широкими за обсягом і глибокими за змістом знаннями та вміннями, всебічно компетентні в галузі своєї професійної діяльності та суспільного життя. Надзвичайно актуальною нині є проблема підготовки компетентних фахівців і розвинутих особистостей.

Ідеї компетентнісного підходу обговорюються й апробуються в системі загальної, професійно-технічної, вищої та післядипломної освіти. Варто погодитися з ученими (Н. Ничкало, В. Радкевич, Ю. Зінковським, Т. Десятовим, О. Щербак, А. Михайличенком, В. Аніщенком та ін.) у тому,

що стандартизацію слід розглядати як процедуру, що супроводжує як етап цілепокладання, так і етап оцінки результативності в будь-якій сфері, що пов'язана з організацією процесу руху від заданої мети до кінцевого результату.

Засобами забезпечення державних гарантій стосовно якості фахової передвищої освіти мають стати освітні стандарти. Стандарт як нормативно-технічний документ встановлює комплекс норм, правил, вимог до об'єкта стандартизації та затверджується компетентним органом.

Сьогодні підтверджує думку науковців про те, що «навчальні заклади не в змозі забезпечити своїх випускників обсягом знань, достатніх не тільки на всю подальшу професійну діяльність, а й необхідних для розв'язання різних життєвих ситуацій. Крім того, інтенсивне зростання інформації та її постійне оновлення, яке відбувається кожні 5-10 років, вимагає поновлювати знання, щоб відповідати зростим соціально-економічним вимогам. Отже, сучасні реалії спонукають до постійного навчання, перенавчання або підвищення кваліфікації».

Варто нагадати, що практична реалізація нової освітньої моделі у нашій державі започаткована прийняттям Національної рамки кваліфікацій (НРК), яка затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 року № 1341 і стала суттєвим нормативно-правовим підґрунтям у впровадженні компетентної освіти. Підкреслимо, що НРК – це визнана на національному та міжнародному рівнях цілісна система, що дозволяє несуперечливо вимірювати, зіставляти та співвідносити один з одним усі досягнення в галузі навчання та встановлює відношення між усіма дипломами/сертифікатами освіти й навчання. Іншими словами – це системний і структурований за компетентностями опис кваліфікаційних рівнів (Голубенко, & Морозова, 2009). У НРК зафіксовано, що компетентність – здатність особи до виконання певного виду діяльності, що виражається через знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості.

Узагальнюючи висвітлені позиції, доходимо висновку, що компетентнісний підхід, спрямований на досягнення освітніх результатів, є продуктивною, визнаною у світовому просторі освітньою методологією, а компетентність – новою одиницею виміру освіченості людини, де увага акцентується на результатах навчання, на здатності особистості діяти в різних нестандартних ситуаціях, творчо застосовуючи набуті знання, уміння, навички. З позицій компетентнісного підходу, основним безпосереднім результатом освітньої діяльності є формування компетентностей особистості, однією з яких є самоосвітня.

Варто погодитися з тим, що вдала організація самоосвітньої діяльності залежить від багатьох факторів, зокрема (Лузан, 2004): від мотивів самоосвіти, об'єктивної і суб'єктивної значущості навчального матеріалу, рівня теоретичної і практичної підготовки студента, ступеня оволодіння ним уміннями здійснювати самоосвітню роботу, фізіологічного й емоційного стану особистості та ін. Насамперед, потреба є джерелом активності, бо саме

процес задоволення потреб є активним, цілеспрямованим процесом оволодіння формою діяльності.

Мотив (від лат. *moveo*– штовхаю) – це спонукальна причина дій і вчинків (Гончаренко, 1997). Суттєвим елементом спонукальної підструктури діяльності є мета – уявний результат, програма дій учня. Зазначимо, що важливим при цьому є цілепокладання як процеспостановки суб'єктом завдань своєї діяльності.

Провідною формою цілепокладання у самоосвітній діяльності є прийняття навчальних завдань. При цьому навчальне завдання перетворюється на навчальну задачу, яку і вирішує студент. Важливо нагадати, що навчальне завдання – це комплекс вимог і умов, які ставляться перед студентом і складають зміст предмету у його самоосвітньої діяльності. Наведені короткі характеристики потреби в самоосвіті, мотиву та мети самоосвітньої діяльності дозволяють зробити висновок, що від їхньої сформованості та реалізації залежить і активність особистості в самостійному оволодінні знаннями, а їх розвиток адекватний розвитку компетентності як інтегративної властивості людини.

Ми визначили, що в структурі самоосвітньої компетентності студентів як здатності ефективно здійснювати самоосвіту, самовдосконалення й саморозвиток слід виділяти такі компоненти:

-*мотиваційно-ціннісний*, який забезпечує стимулювання самоосвітньої діяльності;

- *практично-діяльнісний* компонент визначає володіння студентом уміннями самоосвітньої діяльності;

- *організаційний*– характеризує здатність студента організовувати власну самоосвіту;

- *особистісно-рефлексивний* компонент синтезується вольовими та світоглядними якостями, рефлексивними уміннями особистості.

Засобами експертної оцінки нами було визначено фактори розвитку самоосвітньої компетентності здобувачів вищої освіти:

1. Мотивація студента до оволодіння майбутньою професією.
2. Перспективи роботи за фахом, необхідність постійно поповнювати обсяг знань.
3. Проблемна організація самоосвітньої самостійної роботи.
4. Розвивальний характер аудиторних занять.
5. Інноваційні форми навчальної роботи (семінар-дискусія, лекція-презентація, лабораторне заняття з елементами дослідження, лекція-прес-конференція та ін.).
6. Організація інтелектуальної позаурочної діяльності студентів (гуртки, клуби, олімпіади, студії).
7. Володіння студентом розвинутими пізнавальними уміннями.
8. Наявність якісних навчальних посібників та підручників.
9. Об'єктивність методів контролю навчальних досягнень студентів.
10. Додаткові індивідуальні, факультативні заняття зі студентами.

11. Вимоги педагогічних працівників щодо формування якісних знань з певної навчальної дисципліни.

12. Інформаційно-освітні ресурси, ІНТЕРНЕТ.

Визначення та обґрунтування педагогічних умов формування самоосвітньої компетентності здобувачів вищої освіти засвідчило, що всі описані обставини можна певним чином диференціювати за способом впливу, виділивши групи організаційних, змістових та мотиваційних умов:

- перша група – організаційні умови, що справляють вплив на формування у студентів здатностей самоосвітньої діяльності через специфічну організації досліджуваного процесу (педагогічно правильна організація самоосвіти і самовиховання; створення сприятливого середовища для самоосвітньої діяльності);

- друга група умов стосується мотивації самоосвітньої діяльності і полягає в цілеспрямованому розвитку у студентів потреби в самоосвіті та самовдосконаленні;

- третя містить інструментально-технологічну умову, що полягає в системно-послідовному формуванні «умінь навчатися».

Отже, враховуючи доробки науковців, власний досвід, результати факторного аналізу ми визначили такі провідні педагогічні умови формування самоосвітньої компетентності здобувачів вищої освіти: цілеспрямований розвиток у студентів потреби в самоосвіті та самовдосконаленні; системно-послідовне формування «умінь навчатися»; створення сприятливого середовища для самоосвітньої діяльності студентів; педагогічно правильна організація самоосвіти і самовиховання здобувачів вищої освіти.

Список посилань

Голубенко, О. Л. & Морозова, Т. Ю (2009). Національна рамка кваліфікацій: стан реалізації в Україні. В *Реалізація європейського досвіду компетентнісного підходу у вищій школі України: матеріали методологічного семінару*. Київ: Педагогічна думка, с. 113-120.

Гончаренко, С. У. (1997). Український педагогічний словник. Київ: Либідь.

Лузан, П. Г. (2004). *Теоретичні і методичні основи формування навчально-пізнавальної активності студентів у вищих аграрних закладах освіти*. Нац. аграр. ун-т.